

TWENTSE Post

MAANDBLAD VOOR TWENTE

HET LANDSCHAP – DE STRUCTUUR
DE NATUUR – DE MENSEN – HET
LEVEN – DE CULTUUR – DE VOLKS-
TAAL – DE GESCHIEDENIS – DE GE-
BRUIKEN – DE STREEKBELANGEN
DE ALGEMENE ONTWIKKELING

HFD. RED. J.W.M. GIGENGACK

NR. 10 OKT. 1971 10^E JRG.

kerkdorp Fleringen

Redactie en Administr. TWENTSE POST
(waarin opgenomen tijdschrift Twenteland)
Beekstr. 51 Hengelo (O.) Tel. 17987
Amsterdam-Rotterdam Bank, Hengelo
Postrekening: 820018 t.n.v. Twentse Post
Abonnements-prijs f 3.50 per half jaar
Losse nummers 75 cent per exemplaar

Advertentie-tarieven op aanvraag. Gehele of gedeeltelijke
overname van artikelen enz. zonder toestemming van de Uit-
geefster verboden. Alle publicaties blijven eigendom v.d. Uitg.

PIET VERBERNE

KRONIEK VAN DORP EN STAD

FLERINGEN — Wanneer wij de donkere laan met fraai geboomte, die leidt naar de havezate 'Herinckhave', zijn gepasseerd, staan we vrij onverwacht voor de ophaalbrug over de groene gracht rondom het vervallen edelmanshuis.

Eertijds een weerbare vesting, lijkt het thans, alsof de natuur deze brok baksteen-romantiek vast in haar greep heeft en dreigt te overwoekeren.

Het eenvoudige Huis Fleringen werd in 1959 geteisterd door een brand, waardoor het oudste gedeelte van het complex (18de eeuw) in de as werd gelegd. Bij die gelegenheid is ook de bibliotheek met het familie-archief geheel verloren gegaan. De over-eind gebleven vooraanbouw, die schade opliep, is van jongere datum.

Sedert de brand woont de laatste adellijke bewoner van 'Herinckhave', JONKHEER MR. ERNST JOHANNES BAPTISTA MARIA VON BÖNNINGHAUSEN, in één van de bijgebouwen binnen de gracht.

DE JONKHEER VERTELT

De thans 71-jarige jonkheer, die bij onze komst hoffelijk zijn tuiniers-werkzaamheden staakt, vertelt ons, dat zijn tegenwoordige onderkomen eens dienst deed als koude en warme serre, in welk laatste gedeelte van het broeihuis destijds een kachel werd gestookt. De bloemen en planten, bestemd voor de versiering van het ruime terras van de ridderhofstede, werden hier door de hovenier van 'Herinckhave' liefdevol gekweekt en verzorgd. Verder bevinden zich in de bijgebouwen een kapel, waarin nog een altaar dat eens toebehoorde aan het klooster Frenswegen (Dtsld.), alsmede een woning voor de huiskapelaan.

Volgens de jonkheer is de laatste geestelijke op 'Herinckhave' — een zekere kapelaan Wenneger, afkomstig uit Vasse — door zijn grootvader LUDOVICUS VON BÖNNINGHAUSEN, ontslagen omdat de eerwaarde een wild-boutje had gestroopt. Nadien heeft in de kapelaanswoning een jachttopziener gewoond...

Het resterende gedeelte van de bijgebouwen binnen de gracht doet dienst als opslag- en stalruimte. Vroeger moet dicht bij de ophaalbrug een brouwhuis hebben gestaan. Nu nog ondervindt de jonkheer last van de wilde groei van hop, een netelachtige plant die zich kennelijk gemakkelijk uitzaait en waarvan de bellen werden geplukt voor de bereiding van bier.

Eveneens verdwenen zijn de bakkerij en de kaarsenmakerij, welke laatste zal zijn opgedoekt toen het elektrisch licht hier zijn intrede deed. De zaak draaide hier 'self-supporting', lacht jonker Ernst.

Na een wandeling langs diverse punten in de naaste omgeving (enkele praehistorische grafheuvels op het grondgebied van 'Herinckhave' en de grenssteen op de driescheiding van de marken Fleringen, Albergen en Tubbergen), onthaalt de jonkheer ons in de voormalige serre op een pittige kruidendrank. Het is enigszins behelpen in dit tot woonruimte verbouwde broeihuis. Op het grote huis met zijn zestien kamers had men destijds drie dienstmeisjes ter beschikking. Hier in het kleine bijgebouw kan de jonkheer de diverse werkzaamheden zelf wel af.

De laatste 'Heer van Herinckhave' is een boeiend verteller. Een tweede bitterglaasje roept de jeugtherinneringen tot leven en maakt de stemmen los. Ja, vroeger was alles anders, maar niet altijd beter. Neem bijvoorbeeld de binnenwegen, die praktisch onbegaanbaar waren. Tijdens een uitstapje van Herinckhave naar Almelo waarschuwde grootvader Von Bönninghausen het jonge kroost: *'kinderen, ga op de knieën liggen, want als het rijtuig omslaat, val je niet zo ongelukkig.'* De weg liep toen nog over 'de Mekkelenberg' bij Almelo, die later door de zandverkopers Wiggers en Lohuis uit Albergen werd afgegraven, zodat de weg lager kwam te liggen. Ook in Ootmarsum loopt de weg over het hoogste punt van de omgeving. Daardoor voorkwam men dat de boeren hun wagens te zwaar zouden beladen en de weg stukreden, aldus onze gastheer.

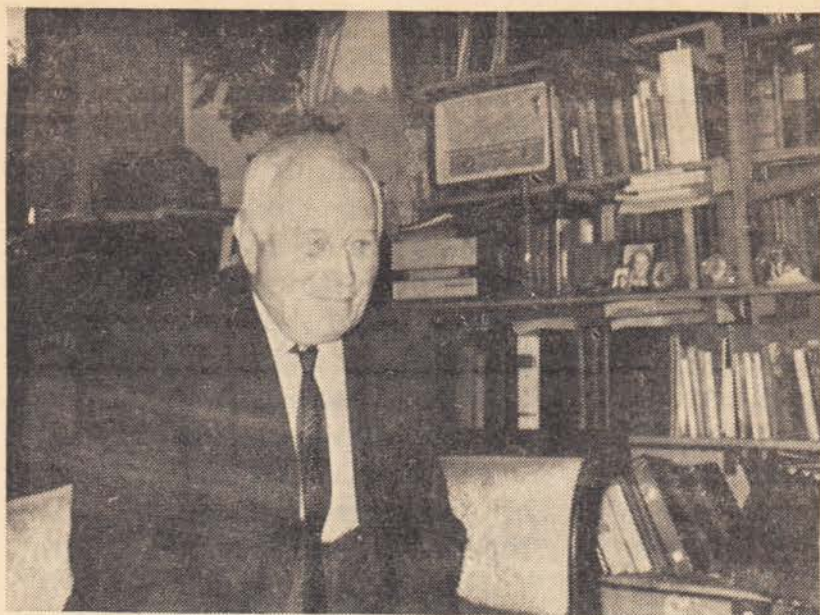
Grootvader LUDOVICUS speelt in de herinneringen van JONKER ERNST een belangrijke rol. Als een feodaal patriarch voerde hij de scepter over zijn onderzaten. Grootvader was lid van Provinciale Staten voor de liberale partij. Eens gaf hij de boeren in Fleringen te verstaan: *'Als jullie de krant van Bruggeman lezen'* (bedoeld is het katholieke weekblad de 'Twentsche Courant', eertijds bij Bruggeman in Oldenzaal gedrukt), *'dan kun je de boerderij vaarwel zeggen'*. En grootvader bezat liefst 33 boerderijen.

Na interne verwickelingen, die uitliepen op een proces dat eindigde met een dading (minnelijke schikking), werd dit rijke bezit met bijbehorende grond onder zijn erfgenamen verdeeld. Zo kwam Fleringen ruim een halve eeuw geleden aan de verkoop, hetgeen tevens het einde betekende van de machtige invloed, die de VON BÖNNINGHAUSEN's uitoefenden op de voormalige 'boermarke Vlederingen'.

Zo vergaat de aardse glorie.

In gepeins verzonken nipt JONKER ERNST van zijn kruidendrank.

'Wij zijn altijd een opstandig geslacht geweest. Mijn voorvaderen vochten in het leger van de Vorstbisschop van Münster, streden tegen de Tur-

Jonkheer Mr. Ernst Johannes Baptista Maria Von Bönninghausen (71):Op mijn leeftijd heb je niet veel aardse wensen. De restauratie van Huis Herinckhave hoop ik echter nog te mogen beleven.

ken en trokken mee in de gelederen van Napoleon. Mijn oudste broer, die in de 2de wereldoorlog Commissaris van de Provincie Overijssel is geweest, trok uit enthousiasme mee in het nazi-leger tegen Rusland, waar hij is gesneuveld. Ik zelf heb in de dertiger jaren in de Eerste Kamer gezeten voor de NSB. Er heerste destijds in Twente grote werkloosheid en de Duitsers hadden die problemen in hun eigen land reeds onder de knie gekregen. Toen heb ik in 1932 de Katholieke Staatspartij verlaten. Maar dat heeft niets te maken met mijn godsdienstige overtuiging. Politiek is in de kern van de zaak economie.'

En na een korte pauze:

'Ik heb tegen Mussert (destijds „de leider van het Nederlandse Volk“; red.) gezegd: als jullie nog eens winnen, zul je aan mij de grootste tegenstander hebben. Ik ben altijd tégen het rassenstandpunt geweest en heb steeds elke godsdienstige overtuiging gerespecteerd. In de 2de wereldoorlog had ik als burgemeester van Hilversum een gemeentesecretaris, die vrijmetselaar was. Hitler moest van de vrijmetselarij al even weinig hebben als van andere geestelijke broederschappen. Ik heb mijn secretaris echter geen strobreed in de weg gelegd. Het was een nette kerel die naar behoren zijn werk deed. Nu is mijn dochter, die de katholieke godsdienst belijdt, getrouwd met een arts die zich vrijmetselaar noemt. In dienst van de katholieke stichting Memisa (medische missie actie; red.) vertrekken ze binnenkort naar de onderontwikkelde gebieden.'

JONKER ERNST, die in de 2de wereldoorlog ook nog burgemeester van Tubbergen is geweest en op 'Huis Herinckhave' hoog geplaatste Duitse bezoekers ontving, zoals Hans Rauter, hoofd van de Duitse politie in Nederland en in 1945 gefusilleerd, heeft na de bevrijding evenals zijn toen 70-jarige moeder vier jaren internering doorgebracht in diverse Nederlandse kampen. Er is daarover bij hem geen enkel spoor van wrok. Het zijn voor hem eenvoudig de konsekwenties van de konsekwenties. (In 1960 is zijn moeder op 84-jarige leeftijd overleden).

Tijdens genoemde interneringsperiode zou volgens JONKER ERNST reeds een deel van het Huisarchief 'Herinckhave' door enkele beheerders zijn verbrand. De rest ging verloren bij de eerder vermelde brand in 1959.

Kort voor ons vertrek zegt JONKER ERNST, niet te geloven in objectieve geschiedschrijving. 'Eens vroeg ik aan een Turk, of hij op school ook de Nederlandse zeehelden had geleerd. Zeehelden...!, antwoordde de Turk verontwaardigd. Zeg maar liever zeerovers!

Het ligt er maar aan, hoe je de gebeurtenissen bekijkt.'

HET GESLACHT VON BÖNNINGHAUSEN

Circa drie eeuwen woonde het geslacht GRUBBE op het Huis Herinckhave, de oorspronkelijke 'Hoff to Vlederingen', (ook wel 'Grubbenhoes' genoemd) toen door huwelijk van Joanna Maria Antoinette Grubbe met FRIEDRICH CHRISTIAAN BARON VON BÖNNINGHAUSEN dit laatstgenoemde geslacht zijn intrede deed in de boermarke Fleringen. Genoemde FRIEDRICH CHRISTIAAN werd geboren te Bremschede 9 nov. 1692 en trad op 2 jan. 1711 als 'fahnrich' bij de infanterie in Münsterse dienst. Achtereenvolgens klom hij op tot luitenant in 1718, luitenant-kapitein in 1720, kapitein in hetzelfde jaar, opperwachtmeester in 1734, oversteluitenant in 1736, overste in 1741, generaal-majoor in 1748 en luitenant-generaal in 1758.

Zijn vrouw voornoemd, Joanna M. A. Grubbe, geboren 4 dec. 1690 op de havezate 'Herinckhave' te Fleringen, trad met hem in het huwelijk te Gronau op 6 maart 1723 en was voordien abdis van het hoogadelijk stift te Bocholt in Westfalen. De 28ste januari 1740 werd zij ten grave gedragen in de Pancratiuskerk te Tubbergen.

FRIEDRICH CHRISTIAAN had het oude huis 'Herinckhave' laten slopen en bouwde een 100 m. naar het westen een nieuw edelmanshuis, dat een tiental jaren geleden uitbrandde. Hij hertrouwde op 26 jan. 1744 met Elisabet Johanna Francisca von Dorgelo zu Bretberg und Vechte, geboren 14 mei 1717 en overleden op 'Herinckhave' 12 sept.'52.

De redactie van de *Westfalen-post* (dagblad voor stad en regio Meschede) wijdde in haar nummer van 28 aug. jl. een historisch artikel aan FRIEDRICH CHRISTIAN FREIHERR VON BÖNNINGHAUSEN in verband met het feit dat deze tweehonderd jaar geleden (27 aug. 1771) op zijn reis van Fleringen naar zijn geboorteplaats — Haus Bremscheid in de 'Kreis Meschede' — door de dood werd overvallen. Genoemd edelmanshuis was in zijn bezit gekomen na de dood van zijn vader in 1739 tegelijk met een scholtengoed in Niedermarpe en het Huis Darup in Münsterland. Goede jeugdhervindingen aan

zijn geboortestreek mogen Freiherr Von Bönninghausen bewogen hebben, op 79-jarige leeftijd nog eenmaal de reis naar Huis Bremscheid te ondernemen.

In de ruim vijftig jaren dat hij, onder drie Vorstbisschoppen, het Bisdom Münster zijn diensten bewees, stond hij diverse keren aan het front. Zo streed hij o.a. als luitenant in een Münsters bataljon, dat ter ondersteuning bij het keizerlijk regiment was ingedeeld, onder veldheer Prins Eugen mee in de slag bij Peterwardein (1716) alsook bij Belgrad (1717) tegen de Muzelmanen, waarbij het vijandelijke leger der Osmanen vernietigend werd verslagen.

Uit zijn eerste huwelijk zijn geboren:

- 1) Clara Margaretha von B. (*30-1-1725);
- 2) FERDINAND ADOLF BENEDICTUS GOSWINUS VON B. (gedoopt te Tubbergen 8-6-1728). Trad in 1749 als 'fahnrich' in Münsterse dienst en bereikte in 1780 de rang v. overste-luitenant. In 1775 huwde hij Maria Josina Henriëtte von Haen zu Ophericke [in de huwelijksafkondiging te Tubbergen genoemd: M. J. H. baronesse de Hane uit Opherdikke, stiftsfreule in Gevelberg en Clarenberg], uit welk huwelijk in 1776 een zoontje dat vóór zijn vader is gestorven, welke laatste in 1780 op 'Herinckhave' overleed. Bijgevolg vererfde de havezate op zijn halfbroer J. E. L. F. A. von B.; (zie nr. 6 hieronder).
- 3) Fredericus Chritianus Josephus Hermannus von B., (gedoopt te Tubbergen 7-5-1730), proost van het adellijke klooster te Schede.

Uit zijn tweede huwelijk zijn geboren:

- 4) Maria Wilhelmina Helena Francisca von B. (gedoopt te Tubbergen 11 nov. 1744);
- 5) Maria Lucretia Bernardina Alexandrina Antonette von B. (geb. 10 febr. 1746);
- 6) JOSEPHUS ERNESTUS LUDOVICUS FRANCISCUS ALEXANDER VON B., geb. 1 juni 1747. Ingevolge testamentaire beschikking zijns vaders vererfde de havazate H. na het in 1780 voorgevallen kinderloos overlijden van zijn halfbroer F. A. B. G. von B. (zie nr. 2 boven) op hem, die gewoonlijk onder de namen Ludwig Ernst von B. voorkomt. Hij was 9 dec. 1764 als 'fahnrich' bij de garde in Münsterse dienst getreden, bereikte in 1789 de rang van majoor en verliet

in 1790 wegens ziekte de militaire dienst. Hij was kamerheer van de keurvorst van Keulen, ontving van Koning Lodewijk van Holland het ridderkruis van de Orde van de Unie en behoorde in 1795 tot 'de provisioneele representanten des volks van Overijssel' als afgevaardigd door het landsgericht Ootmarsum. Hij huwde 11 juli 1781 met Clementine Philippine von Wiedenbruck zu Loe, uit welk huwelijk een zoon Benedictus Fredericus Josephus Maria Wilhelmus Caspar Antonius von B., gedoopt te Tubbergen 3 juni 1782 en overleden op Natingen bij Paderborn, een dochter nalatende uit zijn huwelijk met Agnes von Imbsen zu Wever.

LUDWIG ERNST VON B. hertrouwde in 1784 met Theresia Regina baronesse von und zu Weichs zu Wenne, uit welk huwelijk 4 kinderen:

- a) Clemens Maria Franciscus von B. (gedoopt te Tubbergen 12 mrt 1785); hij werd aan de hogeschool te Groningen bevorderd tot doctor in het burgerlijk en kerkelijk recht en vestigde zich — na een betrekking te hebben vervuld aan het hof van Koning Lodewijk — in Duitsland ('Landrath' te Coesfeld en 'Regierungsrath' te Münster), waar hij bovendien studies schreef over de homeopathische geneeswijze en de plantkunde ('*Flora Westphalica*').
- b) Franciscus Antonius Nicolaus Wilhelmus von B., gedoopt te Tubbergen 29 juli 1787, overleden te Toulouse 5 jan. 1815 tengevolge van een in Spanje bekomen gewerschot in de borst.

- c) FRANCISCUS EGON PHILIPPUS JOHANNES VON B., geboren te Tubbergen 13 mrt. 1789; [zie Vervolg-Tabel IV en tekst daaronder];
- d) Maximilianus Fredericus Carolus Franciscus von B., gedoopt te Tubbergen 23 juni 1793, nam deel aan de Slag bij Waterloo en vestigde zich in 1820 op de havezate Eschede (Eeshof) te Tubbergen, welk landgoed hij had gekocht van Theodor Adolf Joseph freiherr von Heyden.
- 7) Josephus Casparus Antonius Johannes von B. (gedoopt 2 april 1749), ritmeester bij de Münsterse Cavallerie, overleden voor Ulm in 1801;
- 8) Maria Francisca Ludowica Josepha von B. (gedoopt 2 oktober 1750 te Tubbergen);
- 9) Josephus Ferdinandus Adolphus Maria von B., gedoopt te Tubbergen 3 juli 1752 en waarschijnlijk spoedig daarna overleden.

Het bovenstaande — voor zover betrekking hebbend op de achtereenvolgende bewoners van Huis 'Herinckhave' — vatten we samen in het volgende overzicht:

Vervolg-Tabel IV

FRIEDERICH CHRISTIAN BARON VON BÖNNINGHAUSEN (beleend 1723)

X

- 1.) Joanna Maria Antoinette Grubbe
2.) Elisabeth Johanna Francisca von Dorgelo

FERDINAND A. B. G. VON B.
(kinderloos overleden 1780)

JOSEPHUS E. L. F. A. VON B.
(genoemd LUDWIG ERNST)
beërd 1780

X

- 1.) Clementine Philippine von Wiedenbruck zu Loe
2.) Th. Reg. baronesse von und zu Weichs zu Wenne

FRANCISCUS E. P. J. VON B.

Laatstgenoemde FRANCISCUS E. P. J. VON B. was eerst vrederechter te Bentheim en werd bij orgaaniek besluit (koninklijk besluit) van 24 febr. 1816 geadmitteerd in de Ridderschap van Overijssel. Op 1 nov. 1827 huwde hij te Vreden met Johanna Carolina Gerarda Ellerbeck, uit welk huwelijk zeven kinderen, waarvan alleen de eerstgeborene voor onze kroniek van belang is:

LUDOVICUS ERNESTUS FRANCISCUS JACOBUS VON B., geboren 3 aug. 1828 en te Leiden bevorderd tot doctor in de beide rechten. Hij huwde 3 juni 1852 te Heek (Pruisen) met Johanna Theodora Frederica von Heyden en werd in 1855 beëdigd als advocaat bij de arrondissements-rechtbank te Almelo. Bij Kon. Besluit van 1 juli 1855 volgde zijn benoeming tot burgemeester te Tubbergen. In 1916 — kort na zijn overlijden — werd het 900 ha. grote goed in het openbaar verkocht ten gunste van de zes kinderen uit zijn echtverbintenis. *Herinckhave* met 48 ha. grond wordt teruggekocht door het 4de kind, teweten:

JONKHEER ERNEST THERESIA MEINRAD VON

BÖNNINGHAUSEN, geb. 1862 te Tubbergen, ingeschreven als student in de rechten te Utrecht onder de naam E. M. T. von B., doch een jaar later vertrokken naar de krijgsschool in Kiel (Nrd. Dtsl) en bij besluit van de Koning van Pruisen van 13 maart 1884 benoemd tot 'second-lieutenant' bij het 1e Westfälische infanterie-regiment. Daarna was hij directeur van de levensverzekeringsmaatschappij Iduna te Amsterdam en woonde destijds te Heemstede. Uit zijn huwelijk met Jonkvrouwe Theresia van der Schueren werden drie zoons geboren.

De oudste zoon — burgemeester van Ootmarsum en Tubbergen en tijdens de 2de wereldoorlog Commissaris van de Provincie — sneuvelde in de Duitse aanvalsoorlog tegen Rusland.

De jongste zoon is als student te Amsterdam verongelukt tijdens een jachtpartij te Fleringen door een verkeerde manoeuvre met zijn geweer.

De thans nog levende middelste zoon: JONKHEER ERNST JOHANNES BAPTISTA MARIA VON B., geboren 26 juli 1900 te Heemstede (zie ook blz. 1 en 2 van dit nummer) werd eigenaar van het goed 'Herinckhave', dat inmiddels door aankoop van het Fleringer Veld tot 80 ha. was aangegroeid, maar in 1968 slonk tot 60 ha. door de verkoop van 20 ha. aan de r.k. geestelijke orde der Karthuizers. In 1942 huwde hij met baronesse Ally van Schwartzberg und Hohenlansberg uit Berlijn. Uit deze echtverbintenis werden 3 kinderen geboren, waaronder één zoon: LOTHAR DIDERIK MEINRAD TJALINK VON B., geb. 14 sept. 1942 in Hilversum. Deze studeerde af als psycholoog aan de universiteit te Utrecht.

Hij zal geen 'heer van Herinckhave' zijn. Het hoofdgebouw is namelijk in mei 1969 aan de kastelenstichting gekomen.

[Grotendeels naar gegevens van mr. R. E. Hattink, die indertijd samen met dr. Ludovicus Ernestes F. J. von B. voornoemd (geb. 1828 en gehuwd te Heek) een advokatenkantoor hield te Oldenzaal totdat laatstgenoemde werd benoemd tot burgemeester van Tubbergen. Hattink kreeg destijds de gelegenheid tot een uitgebreid onderzoek van het Huisarchief Herinckhave. De jongste gegevens tekenden wij op uit de mond van de huidige bewoner v. Herinckhave, Jhr. Ernst v. B.]

Boerenleenbank

Albergen en Fleringen

voor al Uw bankzaken

almelo

CHEMISCH REINIGEN

In één dag klaar

Beter · Vlugger · Goedkoper

Tempo Rohofstraat 2
Telef. 14354

(FILIAAL: Wed. Veldhuis, Ootm.str. 276)

Het Twentse Serviezenhuis

Heeringa & Co

Grotestr. 79, ALMELO

Wedgwood, Spode,
Royal - Copenhagen

**Alle boeken over
TWENTE
Scholten's boekhandel**

GROTESTRAAT 116 - ALMELO

In vroger dage daansen de leu op
de dell' 'n veertoer. Weer vól later
'n zeuvenspoonk. Rechtovoort foxtrot,
wals en cha cha cha in niejmoosse
daansscholen:

Wim POLMAN

Ootmarsumsestraat 26 — Tel. 4880

wij zijn gespecialiseerd in alle
voorkomende drukwerken zoals

- familiedrukwerk
- periodieken
- blocs enz.

DRUKKERIJ

landhuis

Exclusieve Herenkleding

Oostvogel

Sinds
1795

CITY-PROMENADE 63 — ALMELO

HOTEL-CAFÉ-RESTAURANT

de Mooie Vrouw

(TEVENS BENZINE-STATION)

Een van de oudste zaken in Twente
OOTMARSUMSESTRAAT 488 — ALMELO

■ VEEVOEDER
■ KUNSTMEST EN
■ LANDBOUW.
[BENODIGDHEDEN]

in de beste kwaliteiten !!!

Door grote omzet **A.B.T.B.**
lage prijzen bij **ALMELO**

Olympia

Tel- en Schrijfmachines
G. H. v. d. VEEN
Grotestr. 104 Tel. 12666

drogisterij — parfumerie
PRÜMERS

Bornsestraat 72 — Tel. 5650

Het huis voor geschenken

**Bondsspaarbank
Nutsspaarbank**

voor al uw BANKZAKEN

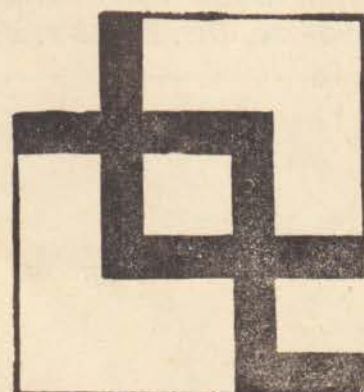
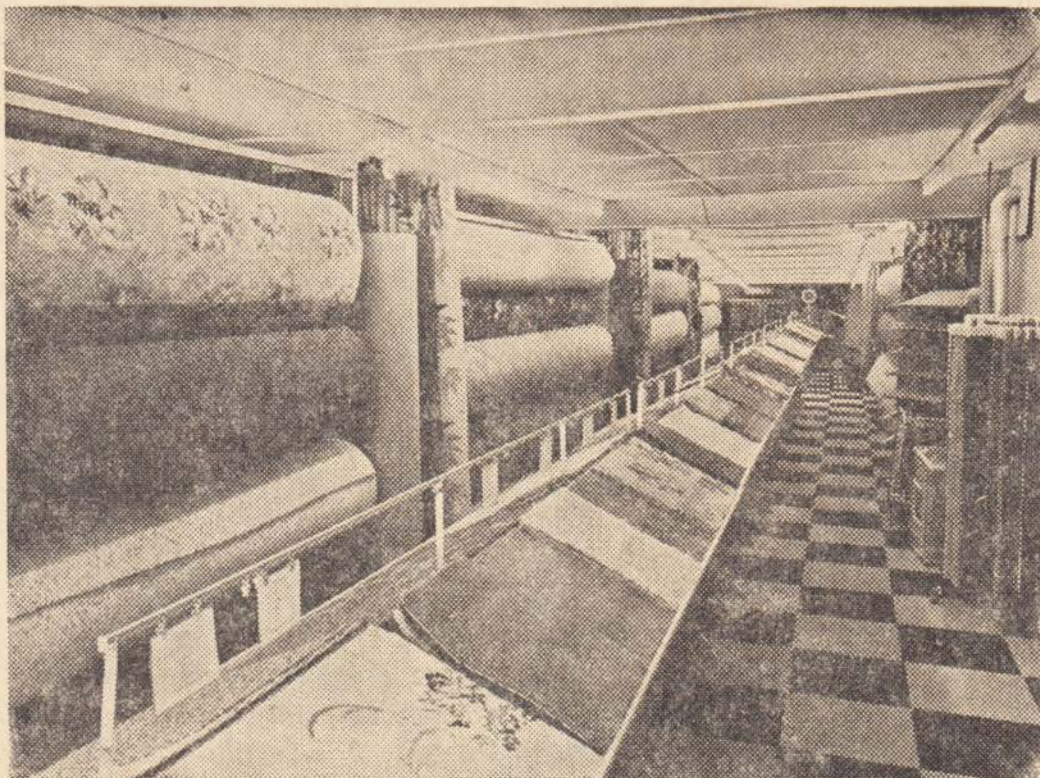
◆
Kantoren te Almelo, Wierden,
Vriezenveen, Rijssen, Nijverdal en
Borne

Elke gemotoriseerde weg-
gebruiker tankt bij voorkeur
vloeibare brandstof bij:

„Total-Bornerbroek”

omdat hij dan

- ▶ zuinig en voordelig rijdt
- ▶ met soepel lopende motor
- ▶ die het volle vermogen behoudt

**Toon al d Tuinstraat
tapijtspecialist en
woninginrichter**

Tel. 05490-13880; voldoende parkeerruimte
De gehele dag koffie

GRAFHEUVELS FLERINGEN

In de bossen van 'Herinckhave' liggen nog enige niet geopende grafheuvels. Reeds omtrent de laatste eeuwwisseling zijn hier opgravingen verricht, waarbij meerdere urnen gevuld met as en gecalcineerde beenderen alsmede enkele bronzen wapens (zwaard en lansspits) werden aangetroffen. De nog bewaard gebleven grafheuvels van 'Herinckhave' danken hun ongeschonden toestand aan het feit, dat de heren Von Bönninghausen bevreesd waren voor vernieling van de houtopstand. De streekhistoricus L. A. Stroink (*'Stad en Land van Twente'*, 1962, blz. 60) vermeldt, dat in de Tubberger heide, niet ver ten westen van de havezate 'Herinckhave', meerdere praehistorische voorwerpen zijn gevonden. Hier ligt de z.g. 'Monniken Braak', waar de bekende geschiedvorser mr. G. J. ter Kuile Sr. een zomerverblijf had. In de loop der jaren heeft hij hier veel voorwerpen uit de grijze oudheid aan het licht gebracht, zoals brandurnen, stenen beitels en diverse stukken van brons. Na zijn dood is het grootste gedeelte van zijn praehistorische collectie opgenomen in de Oudheidkamer Twente te Enschede.

DE MARKE VLEDERINGE (II)

Op de plaats, waar oudtijds de marken *VLEDERINGE*, *Alberge* en *Tubberge* een driescheiding vormden, vijftien minuten gaans ten westen van 'Herinckhave', ligt nog een grenssteen in de vorm van een grote zwerfkei.

Ofschoon in dit gebied reeds geruime tijd bosbouw is gepleegd, verraden de gronden hier en daar nog hun oorspronkelijke woeste toestand. Kunstmatige stuwwallen wijzen de plaats aan, waar zich vroeger een reservoir bevond, aangelegd om de waterstand in de gracht rond 'Huis Herinckhave' via een verbindingssloot op peil te houden.

Het kan wel niet anders, of we bevinden ons hier

op de voormalige 'gemeene gronden', die in het bezit waren van de gezamenlijke gewaarde boeren of 'gemeene erfgenamen' uit de marke en dienst deden als plaggenland voor de bemesting van de akkers, als brandstof-reservoir en hout-wingebied. In 1749 werd door de Staten van Overijssel een register aangelegd van aangegraven landen, dat materiaal bevat over de periode van 1682 tot 1749, opgetekend naar de herinnering van de boermannen in de buurtschappen. Bij die gelegenheid klagen de boeren van Vleringen (gericht Ootmarsum) dat de heer van Herinckhave een deel van de woeste grond met jonge bomen en elzen heeft bepoot, zonder deze grond van de markgenoten gekocht te hebben; [Slicher von Bath: *'Een samenleving onder spanning'*, 1957, blz. 442].

Een soortgelijke klacht wordt in genoemd jaar gehoord te Hertme (Borne), waar de gravin van Rechteren (Almelo) 4 schepels van de markegrond heeft laten bezaaien, maar het gehele markgenootschap heeft verzocht dit 'liever weg te hebben, als te blijven staan'; [idem SvB].

Te grote ontginningen konden de plaggenbemesting in gevaar brengen. Hoe belangrijk de plaggengrond was, blijkt uit een aantekening uit 1749 betreffende Deurningen (Oldenzaal): 'in deze marke liggen verscheiden stukken lands woest, die door gebrek aan mestwinnings niet kunnen besaaid worden'; [idem SvB].

In een studie 'Ueber die Trentische (lees: Twentische) Roggenwirstschaft' door 'Von Bönninghausen auf Darup' (1820) worden voor het district Almelo als gebruikelijk genoemd voor één mud land: 30 wagens (met twee paarden bespannen) plaggenmest of 20 à 24 wagens stalmest (d.i. plaggen vermengd met dierlijke mest). De humusvorming op de af te plaggen bodem geschiedt langzaam, zodat men ongeveer rekende, dat men twintig maal zoveel plaggengrond nodig had dan het areaal van het bouwland bedroeg!

KERKELIJK LEVEN

Vele eeuwen kerkte FLERINGEN achtereenvolgens in Ootmarsum en in Tubbergen. De streekhistoricus W. G. A. J. Röring [*Kerkelijk en Wereldlijk Tw.*, 1909, Deel I, blz. 175 ev.] vermeldt, dat volgens pastoor Geerdink ¹⁾ waarschijnlijk tussen 1200 en 1300 een openbare kapel te Tubbergen werd opgericht, die aanleiding gaf tot het ontstaan van het gelijknamige dorp. De vroegste vermelding dateert echter van 30 jan. 1336, op welke datum JOHAN, bisschop van Utrecht, de schenking bevestigt van een mud rogge marktmaat uit de tienden van het huis Boyenc ('*domus Boyenc*') in Geesteren door

In de eerste eeuwen van de reformatie (17e en 18e eeuw) kwamen de katholieken van Fleringen en wijde omgeving bijeen onder een eeuwenoude eik op de Fleringer Es, de zogenaamde 'Kroezeboom' (Twents dialect; de boom met zijn krullende kruin).

In 'Twentsche Eigenheimers' (1936, blz. 47 e.v.) lezen we: „Bij uiterste wilsbeschikking van Jhr. mr. R. I. F. J. von Bönninghausen tot Herinckhave, overleden 21 nov. 1910, is de Kroezeboom met een straal gronds van 20 meter er om heen vermaakt aan de r.k. kerkgemeente van Tubbergen. Een kleine kapel verreest ernaast,” aldus mr. G. J. ter Kuile, eerder genoemd als eigenaar van 'de Monnikken Braak', welk grondstuk door hem aan de stichting 'de Karthuizer' werd verkocht.

Bedoelde kleine kapel was volgens architect W. H. Morsink uit Ootmarsum, welke in augustus 1944 bij de afbraak van dit devotie-huisje aanwezig was, gebouwd van baksteen met gemetseld gewelf en een kap bedekt met leien op een lichte fundering tot plm. 30 cm. onder het maaiveld. Het interieur bevatte een kalkstenen H. Hartbeeld. In de kap werd een plankje gevonden met de vermelding: „H. J. F. Waszink Sr., J. G. Waszink Jr. en J. Kobes, metselaars; A. Stopel, timmerman; G. de Wolf, leiendekker, B. Benenink; 17 juni 1910, allen werklui die de kapel hebben gemaakt.” Op een daklei las men de inscriptie: „J. de Wolf, leiendekker Tubbergen; B. Mensink, smid te Tubbergen; juni 1910.”

Werenoltis, vader van Rodolphus de Wulslare, aan de plebaan van de kerk van Ootmarsum, en van zes schepels marktmaat uit dezelfde tienden voor hosties en wijn aan de kapel te Tubbergen; ²⁾).

De kapel te Tubbergen was indertijd een *filiale* van de moederkerk te Ootmarsum en werd door een geestelijke uit dit stadje bediend.

Röring vervolgt: „In de kosten van onderhoud der Ootmarsumse kerk moest door de vier buurtschapen Tubbergen, FLERINGEN, Albergen en Geesteren naar zekere maatstaf worden bijgedragen. Bij de toenemende bevolking bleek de bediening der Tubbergse kapel uit Ootmarsum hoe langer hoe meer bezwaarlijk. De afstanden waren groot, de

Aanvankelijk werd in het oorlogsjaar 1944 een nieuwe kapel ontworpen door architect Hendrik W. Valk uit Den Bosch, die ook het oude gemeentehuis van Tubbergen uit 1930 ontwierp alsmede — in samenwerking met architect Sluijmer — de nieuwe St. Jacobuskerk aan de Markt te Enschede. Daar het kontakt met architect Valk in de eindfase van de 2e Wereldoorlog zeer werd bemoeilijkt, sprong architect W. H. Morsink voor hem in. Deze laatste gaf de huidige kapel zijn typisch Nedersaksische karakter. Aanemer G. Hulshof uit Tubbergen was de uitvoerder van de bouw.

Vorig jaar zomer (1970) sloegen de messen van een maaidorsmachine (combine) in de akker bij de Kroezeboom vast in een houten voorwerp, dat bij nader onderzoek een Corpus Christ bleek te zijn van plm. 60 cm. lengte. Een toevallige voorbijganger, de heer C. J. Gorter, H. Dunantstraat 16 te Hengelo, nam dit beeld, waaraan het hoofd ontbreekt, mee naar huis als aandenken aan de schuilplaats van de vervolgde katholieken te Fleringen.

De afbeelding hieronder van 'de Kroezeboom' te Fleringen stamt uit de tijd, dat ter plaatse nog geen veldkapel stond en is derhalve zeldzaam te noemen. Zij is een reproductie van een plaat op een oud kalenderblad, waarop de vermelding van jaartal en herkomst ontbrak. Duidelijk is te zien dat de korenakkers vroeger reikten tot aan de stam toe. Sommigen beweren, dat de minder florissante toestand van de eeuwenoude eik veroorzaakt is door het feit, dat de grond rondom de stam niet meer wordt bemest.

Dikwijls in 't nachtelijk duister
Ging van huis tot huis

[t gefluister:
Broeders, op ten Kroezeboom.
't Offer wordt daar

[opgedragen.
Laat ons Jezus vrede vragen.
Heer, zie op ons zuchten neer;
Geef ons kerk en priester

[weer.

wegen erbarmelijk slecht en dikwijls zeer onveilig. Zo werd omstreeks 1560, halfweg Tubbergen en Ootmarsum, een priester vermoord op een plaats, die nu nog *'het Papenplesken'* of *'de Koele'* heet. Daarom moest sedert dien tijd steeds voor geleide van de dienstdoende geestelijke worden gezorgd." Het schijnt ook, dat op dit tijdstip de banden tussen *'filiale'* en *'moederkerk'* verslapten.

„Al lang had Ootmarsum geklaagd, dat de contributiën van Tubbergen zo slecht waren binnen te krijgen, hoewel ze daar hoog nodig waren, want in 1562 en '63 moest de toren en in 1569 het orgel hersteld worden.

In 1563 procedeert Ootmarsum tegen de meiers van Joh. van Eschede te Tubbergen, omdat *'sye nicht tot desse twe termynen hebben willen contri-bueren'*, wat, naar luidt van de kerkerekening, acht gosselers onkosten heeft veroorzaakt.

In 1571 weigeren Tubbergen, Albergen en Geesteren tot het herstel des orgels bij te dragen. Het proces, hierover gevoerd, kostte Ootmarsum één daalder en 27 stuivers, ongerekend nog het loon van procureur en advocaat."

De scheiding werd weldra een feit.

„In 1575 wendden zich de edelen en bewoners der vier buurtschappen tot de bisschop van Deventer, AEGIDIUS DE MONTE, met verzoek Tubbergen van Ootmarsum te scheiden en de kapel, met een pastoor, tot parochiekerk te verheffen. De bisschop zond zijn broeder, Franciscus de Monte, aartsdiaken en kannunik der kathedrale kerk van Deventer, naar Tubbergen, om met de ingezetenen de zaak te regelen en de inkomsten van de toenmalige pastoor vast te stellen. Voor de aartsdiaken verschenen als toen: de prior en de sub-prior van Albergen: *Lubbert van Arnhem* en *Johan Brouwer*; voorts *Salomon Buedeker* (namens Johan van Bevervoorde tot Weemselo); *Johan van Eschede* tot

VOETNOTEN

- 1) J. G. Geerdink, kapelaan (1831) en nadien pastoor in de Lutte (1837-1868), schrijver van *'Eenige bijdragen tot de Gesch. v/h Archidiaconaat en Aartspriesterschap Tw.'* (1895) en van een *'Kroniek van De Lutte'*.
- 2) 'Versl. en Meded. Ov. Regt en Gesch.', 9e stuk 1874, blz. 55; R. E. Hattink naar een verloren gegaan charter van het Huisarchief *'Herinckhave'* te Fleringen. Mogelijk is de hier genoemde *'Werenoltis'* identiek met *'Werenboldus de Vlederingen'*, genoemd in een charter uit 1330; [zie vorige nummer TP].
- 3) Uit kerkerekeningen, opgemaakt door de kerkmeesters van Tubbergen op Pancratiusdag in de jaren 1561/62 blijkt, dat de kerk daar bezat de erven *Wemmerinck*, *Nijhuis* en *Horstman*, die jaarlijks aan pacht opbrachten 34 mud rogge en 12 pond was. Tienden ontving de kerk jaarlijks uit het erve *Ottink* negen mud; uit *Engbering* te Mander drie schepel, en uit een stuk land in *FLERINGER ESCH* één schepel rogge. Was voor de vervaardiging van waskaarsen werd gegeven door *Wulferink* te Geesteren (één pond); door *Lohuis* te Tubbergen (anderhalf pond) en door de gezamenlijke *kotters* (half pond). [Röring: *'Kerkelijk en Wereldlijk Tw.'*, 1909, Deel I, blz. 276].

Tuinieren is een dagelijkse bezigheid voor Jhr. Ernst von Bönninghausen. De voormalige kapel is tijdelijk als bergruimte ingericht. Het is de laatste wens van de jonkheer, na zijn dood te worden gecremeerd en in een urn te worden bijgezet in de kapel van 'Herinckhave'.

Tubbergen, Herman Grubbe tot FLERINGEN en Adolf Kemna (namens zijn vader Herman Kemna) uit Albergen.

Op 10 april 1576 wordt de kapel te Tubbergen tot parochiekerk verheven en *Frederik Schilthuis*, priester uit het diocesis Osnabrück, tot pastoor benoemd; [het jus patronatus ofwel het recht om aan de geestelijke Overheid een pastoor ter benoeming voor te dragen, werd verleend aan de prior en sub-prior van Albergen; aan Bevervoorde van Het Weemselo (dit goed kwam later aan Herinckhave); aan Huis Eschede en aan de gewaarden in Geesteren].

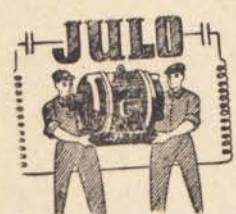
Men stelde vast dat iedere boer, die gewaard was in één der tot de nieuwe parochie behorende Marken, nl. Tubbergen, Geesteren, FLERINGEN en

enschede

A.v.d. Leest Radio
Enschede Televisie

Radio onderdelen - Electrotechnische artikelen
 Erkend reparateur en installateur
 OLDENZAALSESTRAAT 39 — TEL. 10688

Stamboekhandel NV
ADOLFS & PENNINK
studieboeken
pocketbooks - romans

Motor defect?
 naar **JULO**
 direct !!!

Pymontstraat 15 - 19
 ENSCHEDE

WAS-O-MATIC
 Oliemolensingel 30, Tel. 17586
VLUG EN VOORDELIG
 Elke was apart - Hygiënisch

Van Loenshof 10 Tel. 15271
 Filiaal: Oliemolensingel 37 Tel. 16118

Fijnhout- en Triplexhandel
Fa. W. LANGE
 Spelbergsweg 37, Tel. 4538
 levert: Fijnhout, Triplex, Hard- en
 zachtbaard, Vlas- en spaanplaat enz.

Voor herenkleding
 het beste bij **Besters**

Van Loenshof 12, Enschede

SERIE —————

Vroeger en nu

Verschenen: **Borne, Dene-
 kamp, Goor en Losser.**
 Binnenkort verschijnt **Haaksbergen**
 PER DEEL II.90

UITGEVERIJ de Klomp 22
WITKAM ENSCHEDE

FA. H. v. d. BERG

OLDENZAALSESTRAAT 65 — TEL. 12543
**STEUNZOLEN, ELAST. KOUSEN,
 BREUKBANDEN**

Leverancier voor alle ziekenfondsen

Machinefabriek
ARENS & Zn

► **tandwielen**
 Perikweg 52

N.V. Aanneming-Mij. vh.
H. W. TE PAS

Enschede

Burgerlijke en Utiliteitsbouw
 Gewapend Betonbouw
 Grond- Water- en Wegenbouw

ADVERTEREN IS ETALEREN

Diverse plaatsen

Coöp. Aan- en Verkoopvereniging

Deurningen

Tel. 05402—201

**Veevoeder, Meststoffen
 Brandstoffen, Zaaigoed
 Pootgoed, Div. artikelen**

Alle veevoerders onder CLO-contrôle

J. A. J. Strengers & Zn NV
Haaksbergen - tel. 05427/1297

BLANKENBURGERSTR. 11
 bronbemaling, grondboringen, gas- en
 waterfittersbedrijf, Centr. Verwarming

Coöp. Aan- en Verkoopvereniging

Albergen

Tel. 05494—207

**Veevoeder, Meststoffen
 Brandstoffen, zaaigoed
 Pootgoed, Div. artikelen**

Alle veevoerders onder CLO-contrôle

Coöperatieve Raiffeisenbank

MARKELO

de bank waar U 't beste zit

„de kop'ren smorre”

Twents ethoes in Maarkel

 an de grote weg van Hengel naar Deamter
 [Twentse specialiteiten]

TAILOR MARKER

*het nieuwe doorslagapparaat dat 't doorslaan
 van patronen aanzienlijk vergemakkelijkt !!*

OMKEERAPPARAAT

*voor ceintuur- en knoopplusjes, schouderband-
 jes, biezen, koordjes, enz. levert U de firma*

J. Wagelaar & Zoon

Kalanderstraat 6 Tel. 15684 Enschede

Hotel
Haarhuis
Zenderen

In 't herte van Twente

Jan Stokkentre
Oude Metalen

Enschede

Albergen, aan de pastoor telkenjare zou opbrengen 1½ schepel rogge, samen 32 molders bedragende, en door iedere kotter of kleine boer een hoen, tot een aantal van honderdvijftig stuks."

„In 1601 verscheen de eerste pastoor van Tubbergen, *F. Schilthuis* voornoemd, met andere collega's uit Twente voor de classicale vergadering te Oldenzaal, waar hem werd aangezegd *'de nieuwe leer'* te verkondigen, hetgeen hij tot zijn dood toe in 1610 heeft geweigerd. Tussen 1626-1634 is de kerk te Tubbergen in protestantse handen overgegaan.

De eerdergenoemde opbrengsten en soortgelijke *'praestatiën'* ³⁾, die waren opgetekend op de lijsten welke de pastoors — na de invoering van de Reformatie in Twente — aan de Drost moesten inleveren, werden toen besteed aan de bevordering en uitbreiding van het protestantisme, alszo aan toelagen voor predikanten, schoolmeesters, kosters, enz."

„In 1688 werd *Johannes Bisschop* tot pastoor van Tubbergen benoemd en verrichtte de Dienst op het Huis Eschede. Hij legde een doopboek aan, dat nog in het archief der parochie wordt bewaard;" [Rö-
ring: *'Kerkel. en Wereldl. Tw.'*, 1901 Dl. II, blz. 71].

Jonkheer Ernst van Bönninghausen, de huidige bewoner van *'Herinckhave'*, citeerde in zijn aantekeningenboek uit niet nader genoemde bron:

„In de geestelijke behoeften der katholieke bewoners en omwoners van Herinckhave werd in de tijd van en na de 80-jarige oorlog met moeite voorzien. Nu eens kwamen omstreeks 1600 de geplaagde katholieken samen onder de eeuwenoude Kroezenboom in de Fleringer Esch, dan weer werden door de huisgeestelijken der heeren van Eschede, Herinckhave en Weemselo in of bij hun huizen pastoralia bediend, terwijl door PAUS BENEDICTUS XIV omstreeks 1758 verlof gegeven werd geregeld de Heilige Diensten te verrichten in de huiskapel op Herinckhave, hetgeen door de overheid meer en meer door de vingers werd gezien."

In de Franse Tijd, de 1e januari 1810, kwam de Grote Kerk te Tubbergen weer definitief in handen van de katholieken, die van nu af aan naast hun eigen financiële zorgen voor kerk, priesters enz. ook nog de lasten moeten dragen voor onderhoud van kerkgebouw, dominees en helpers van de protestanten te Tubbergen, welke laatsten aldaar op 3 maart 1811 een nieuwe kerk hadden betrokken.

Merkwaardigerwijs werden de katholieke boeren verplicht gesteld om van nu af hun eeuwenoude *'prestaties'* te voldoen aan de protestantse kerkgemeenschap te Tubbergen. Zich beroepend op historisch recht heeft men van protestantse zijde tot op de dag van vandaag deze betaling opge-eist. Wanneer men bedenkt dat de katholieken van de parochie Tubbergen, die aldaar altijd de grootste kerkelijke groep hebben gevormd, onder pressie van de protestantse Overheid van hun kerkgebouw werden beroofd, dan is het duidelijk dat dit zogenaamd *'historisch recht'* feitelijk voortspruit uit *'historisch onrecht'*. Gezien het af en toe oploeiende verzet tegen de betaling van *'miskoor'* en

dergelijke heffingen waren de katholieken zich van dit onrecht terdege bewust. Door desalniettemin hun *'prestaties'* gedurende ruim anderhalve eeuw aan de protestantse vertegenwoordigers te voldoen, hebben zij waarlijk een prestatie geleverd in lijdzame verdraagzaamheid. Wel vraagt men zich af, hoe men van protestantse zijde in deze *'oecumenische tijd'* zonder gezichtsverlies nog de hand op kan houden om *'miskoor'* te innen, zij het nu dan met goedge spot.

„In 1875 werd de voldoening van de prestaties geweigerd door de toenmalige bewoner van de Hof Espelo bij Enschede, G. Davina, met de mededeling: *'dat zij dat miskoor en wasgeld niet wenschten te betalen, als de dominee voor hun geen mis deed en wassen kaarsen brandde,'* Over het verzet van de katholieke boermannen in de kerspels van Denekamp, Ootmarsum en Tubbergen tegen de betaling van miskoor aan de vertegenwoordigers van het protestantisme vindt men nadere gegevens bij W. G. A. J. Rö-
ring: *'Kerkelijk en Wereldlijk Tw.'* (1909, Deel I, p. 320). Voorts publiceerden wij in de Twentse Post van febr. 1962 'n artikel over de betaling van *'Miskoor'* door katholieke boeren te Tubbergen en omgeving aan de Herv. Kerk aldaar. *„De kerkelijke ontvanger te Tubbergen verzendt eerst de 'aanslagen', waarna leden van de Herv. Gemeente de gelden komen afhalen. Reeds drie generaties lang wordt dit gedaan door de familie Scholten aan de Schultenhofweg te Tubbergen."* Inmiddels is de inning van de gelden overgenomen door een *'naoer'* van de fam. Scholten, de heer J. H. H. Ranter, eveneens wonende aan de Schultenhofweg.

Momenteel voldoen nog 52 katholieke boeren hun verplichtingen aan de Ned. Herv. Kerk te Tubbergen. Ongeveer evenveel boeren hebben deze lasten in de 2e Wereldoorlog en in de afgelopen kwart eeuw dank zij een verbeterde levensstandaard kunnen afkopen. Tien jaar geleden moest men voor die afkoop dertig keer het verschuldigde bedrag betalen. Inmiddels is de afkoop bepaald op 15x het verschuldigde bedrag, daar het op rente stellen van de afkoopbedragen momenteel meer winst oplevert; (stijging rentevoet).

Men onderscheidt te Tubbergen drie soorten *'prestaties'*:

- I] Zij die vroeger elk jaar een haan van 6 weken moesten leveren, betalen 15 cent per jaar. In de afgelopen 30 jaar hebben ca. dertig boeren, die jonge hanen verschuldigd waren, deze verplichting afgekocht. Ca. 7 boeren betalen nog *hanengeld*. De bedragen worden eens in de vijf jaar geïnd. In FLERINGEN zijn geen hanen-betalers meer.
- II] Een klein aantal katholieke boeren betaalt nog zgn. *boekweit-geld*. Daar dit gewas niet meer wordt gekweekt, zijn de verschuldigde bedragen blijven staan op 30 cent per spint jaarlijks. De *'prestaties'* variëren van 1 tot ten hoogste 3 spint per boer in het jaar. Ook deze kleine bedragen worden eens in de vijf jaar geïnd.
- III] Voorts onderscheidt men nog *rogge-geld*, het zogenaamde *'mis-koorn'*, dat nog door 52 boeren wordt betaald, waarvan er 12 in FLERINGEN wonen; in 1956 waren dit er te Fleringen nog 21). Daar rogge nog steeds wordt verbouwd, is de prijs in de loop der jaren gestegen. Deze bedraagt momenteel f 1.10 per spint. De verschuldigde hoeveelheden variëren van 3 tot 9 spint; (9 spint is ¾ mud). Er zijn boeren, die naast 3 spint boekweit voorts 9 spint rogge moeten betalen, dus f 10.80 per jaar.

De heer Ranter vertelt, dat de herziening van de roggeprijs steeds met bedachtzaamheid plaats vindt, daar de katholieke boeren anders liever hun verplichtingen in natura vereffenen, zodat het een heel gesleep wordt om de zakken rogge af te voeren. Menigmaal krijgt hij te horen: *'dat geet er net um'* (d.w.z.: je zit precies onder de rogge-prijs).

Op onze vraag, hoe dit feodale en onvrije systeem momenteel aan beide zijden wordt opgevat, antwoordt de heer Ranter, die uiteraard protestant is: „Vóór de 2e Wereldoorlog lagen de verhoudingen op het scherp van de snee. Maar tegenwoordig krijg je bij de inning van de verschul-

hengelo

nieuw bij WICHEMS:

Joh. Buursink:

Twente [10.50]

platteland en stedenband

foto's en beschrijving van Twenteland
(een St. Nicolaascadeau bij uitstek!!)

boekhandel

H. Wichems & Zn.

Hengelo, Marktstr. 23, Tel. 13188

Voor SPEELGOED

in elke prijs!

't Kinderparadijs

Willemstraat 35 - Hengelo (O.)

HILBERDINK

GROTE SORTERING
TAFEL-, THEE- EN ONTBIJT-
SERVIEZEN

Marktstr. 25

Hengelo

BLOEMSIERKUNST

K. Hunia & Zn.

Tuindorpstraat 38, Tel. 12751

ADVERTEREN IS ETALEREN

Het beste adres voor:

**GEDISTILLEERD, WIJN, BIER,
LIKEUR, LIMONADE**

Fa. Jac. Krabbenbos
Molenstraat 18

**Nu ook Alfa-Romeo
in Hengelo-omgeving**

AUTOMOBIELBEDRIJF
Deldenerstr. 42, Tel. 12120

ERNE

PORTJE

Deldenerstraat 8
Hengelo (O.)

DAMES-, HEREN-,
KINDER-PYAMA'S
EN -ONDERGOED,
SCHORTEN, ENZ.
Altijd goedkoop

H. ter Braak

Gasconvectoren, Haarden, Electro-
en Sanitair

Bornsestraat 24

Tel. 16137

HET SPEELGOEDPALEIS

Teutelink

Enschedesestr. 22, Hengelo

Voor het inrichten
van Uw woning:

Woninginrichting **Frans Tanke**

Weemenstraat 61. - Tel. 12862. - Hengelo (O.)
Zie overzichtelijke etalages en 3000 m² showroom

VERSTEEG's

veur hoes en earve

Sloetsweg 382

Hengelo (O.) — Tel. 12207

Autosputinrichting BEVELSBORG

Ingericht met moderne AUTOSPUIT, en
MOFFELCABINE
BINNENHAVEN 68 TEL. 14432

COOP.

RAIFFEISENBANK

Parallelweg L.S. Hengelo Tel. 10061
Bijkantoren: Oldenz.str. 168, Beukweg 81
en Oelerweg 28

Broekhuis

de boekhandel

met de grote keuze!

Enschedesestraat 19 - Hengelo

SINDS 1845:

Van Wezel

Transport — Montage

Kraanverhuur

Tel. Hengelo 19541

Tel. Amersfoort 11333

„Wiej veurt van allens”

• MEUBELEN
• TAPIJTEN
• BEDDEN

E
M

PETRI

voor de moderne
woninginrichting!
MARKTSTR. 15

Automobielbedrijf

Van Laar

en

Feijten

Enschedesestr. 127 - Tel. 13983 - Hengelo

DAF

MORSINK

SOLASPECIALZAAK

Weemenstr. 6, Tel. 17832 Hengelo

't Is ne oetgemaakte zaak:

„Wa'j ook koopt, 't is aaltied raak
a'j bie' Elbert kieke gaot!”

Da's méér weerd as nen goeien raad

G. Elbert TWEKKELERPLEIN
(Waarbekenweg) Hgl.

Rijwielen - Motoren - Bromfietsen

VERLICHTING

v. Merksteijn

Burg. Jansenplein 35 Tel. 18556

EEN ABONNEMENT OP DIT
BLAD KOST f 7.00 PER JAAR

H J. Krakters

AANNEMERSBEDRIJF

Tel. Hengelo 12964

Nieuwbouw, Onderhoud- en Betonwerken

BEHANG EN VERF

Fa. Wed. J. Walhof

Dorpsmatenstraat Hengelo

digde gelden altijd wel een kop koffie aangeboden en soms zelfs een borrel. Eigenlijk past deze affaire niet meer in onze tijd. Maar ja, in ruil voor de teruggave van de roomse kerk te Tubbergen door de protestanten op bevel van koning Lodewijk Napoleon, hebben de katholieken zich deze geldelijke ondersteuning van de protestantse gemeenschap laten welgevalen. Ik heb wel eens voorgesteld aan de Hervormde Kerkeraad, om deze zaak de wereld uit te helpen. Maar lang alle katholieke boeren willen hun verplichtingen niet afkopen. Misschien wachten sommigen op verlaging van de afkoopsom. Maar anderen zeggen ronduit: *'Wiej vindt het wa plezierig um oe elk jaar te zeen.'* Of met andere woorden: als je je centen wil hebben, zul je er ook elk jaar voor op pad moeten....

In 1948 — enkele jaren na de 2e Wereldoorlog — werd FLERINGEN van de parochie Tubbergen afgesplitst en kreeg de buurtschap een noodkerk en een eigen pastoor. Sedertdien veranderde de status *'boerschop Fleringen'* in *'kerkdorp'*. Op deze jongste geschiedenis komen we in het volgende nummer *'Twentse Post'* terug.

BOEKEN

TWENTE, PLATTELAND EN STEDENBAND

De uitgevers Knoop en Niemeijer te Haren (Gr.) brachten dezer dagen een nieuw Twenteboek op de markt, geschreven door de bekende Enschedese auteur Joh. Buursink.

Ofschoon de schrijver zelf van deze uitgave zegt: *'Zo maar een boek over Twente'*, bemerkt de kritische lezer spoedig, dat hier 'n uitstekend Twente-kenner aan het woord is, die achter het uiterlijk van de dingen diepe verbanden kan zien.

Johan Buursink doet ons ontdekken, dat de alom gehoorde roep om eerbied voor *'moeder-natuur'*, wier milieu thans ernstig vervuild raakt, zijn mythische ondertoon vindt in menig oud-Twents volksgebruik rond dauw en regen; (*'meiregen, maak dat ik groter word...*).

Ja, indien we al eens geneigd waren te denken, dat het-doen-en-laten van vele moderne mensen geen wortels heeft in het verleden, dan komen we — na lezing van dit nieuwe Twenteboek — daar graag van terug. Want verschillende hedendaagse protestfiguren blijken hun vermomde voorlopers te hebben in de klassieke figuren van *Jaan en Greet*. En de hang naar mystiek bij vele jonge mensen van vandaag is vanouds een vanzelfsprekend gegeven voor de Twentse volksziel. De hunkering naar *'het Licht'* leeft in meerdere Twentse volksgebruiken voort.

Johan Buursink belicht juist die aspecten uit het Twentse volksleven, welke sedert lang in vergetelheid zijn geraakt. En vanuit deze gemeenschappelijke *'groond van ons bestaan'* vestigt hij de aandacht op de historische ontwikkelingen, die het gezicht bepalen van *'Twente nú en morgen'*.

TRIANGEL-REEKS

PRIJS 10.50

Een grote keuze SCHILDERIJEN
ETSEN
REPRODUCTIES

kunsthandel Prins

Marktstraat 21 - Tel. 14256 - Hengelo — Wij verzorgen al Uw inlijstwerk

TWAALF EEUWEN OLDENZAAL

De geschiedenis van Oldenzaal vanaf de eerste christenpredikers tot aan het jongste decennium — een tijdvak dat 12 eeuwen bestrijkt — heeft een overzichtelijke samenvatting gevonden in 'n nieuw en fraai boekwerk, dat 230 pagina's telt en is voorzien van vele foto's, gravure's en tekeningen.

De samenstelling van deze omvangrijke *'Historia AldenSaliënSis'* werd verzorgd door mevr. A. Stappers-Vürtheim, die 10 jaar geleden een soortgelijke *Kroniek van Oldenzaal* schreef, welke echter reeds lang is uitverkocht.

Vele aanvullingen en herzieningen hebben de 2de uitgave — waarnaar veel vraag bleek te bestaan — gemaakt tot een meer doorwrocht en afgerond geheel. Zo bijvoorbeeld werpt de vondst van een oude *burcht-gracht*, aangetroffen in 1965 bij graafwerkzaamheden ten behoeve van het huidige stadhuis te Oldenzaal, een nieuw licht op het ontstaan van de Plechelmusstad.

„Twaalf eeuwen Oldenzaal“ is niet alleen een echt waardevol bezit voor de Oldenzalers, maar — gezien de belangrijke positie die deze stad eertijds innam in Twente — ook een boek van grote waarde voor elke Twentenaar, aan wie de geschiedenis van de regio iets te zeggen heeft.

Een geslaagde uitgave, dank zij de inzet van enkelen, die het beste van hun kunnen hebben gegeven.

f 24.00

DRUK LOTGERINK OLD. / EXPL. WITKAM ENS.

BORNE VROEGER EN NU

De bandstad-gemeente BORNE (met zijn kerkdorpen Bornerbroek, Zenderen en Hertme) kreeg deze maand op de boekenmarkt een ongewone belangstelling. Liefst twee uitgeverijen brachten over deze voormalige *'bisschoppelijke Hofplaats'* 'n fotoboekje uit, bevattende curieuze ansichtkaarten van vroeger en nu.

De uitgave over Borne, verzorgd door de Europese Bibliotheek te Zaltbommel, kunnen we niet bespreken bij gebrek aan een recensie-exemplaar.

Het fotoboek over Borne, door uitgeverij Witkam op de markt gebracht, werd samengesteld door de heren G. J. I. Kokhuis en G. L. Weber, die er in geslaagd zijn een unieke collectie ansichten bijeen te brengen; (jammer dat een oude afbeelding van de voormalige *'biscopings-hof'* ofwel *'Meiershof'* ontbreekt, vermoedelijk omdat daarvan geen prenten bewaard zijn gebleven). Tevens werd een compact hoofdstuk aan de geschiedenis van Borne gewijd, waar de wieg stond van de Twentse textiel- en metaalindustrie.

Voor wie even wil kijken in een andere wereld.

UITGEVERIJ WITKAM — ENSCHEDE — f 11.90

oldenzaal

GESCHENKBON

Zoveel schitterende geschenken...
En evenzoveel verschillende smaken.
Geef een geschenkbbon.

Blij met een geschenkbbon

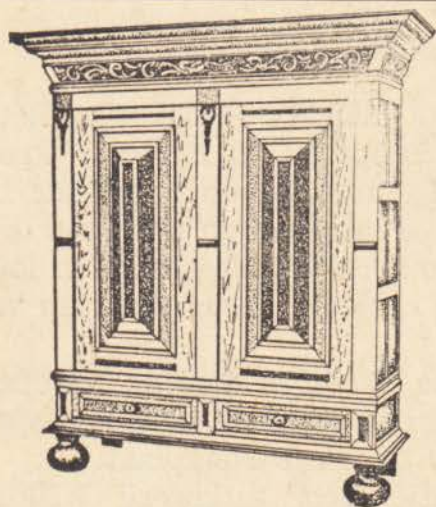
G. Morselt

Voor
een deskundig uitgewerkte

C.V.-installatie

E. HEIDEMANN & Zn

Boterstraat 13-15, tel. 2077
Eekboerstr. 71, tel. 2708; b.g.g. 2349
OLDENZAAL

Door de eeuwen heen een meubel-
stuk, dat sfeer geeft in elk interieur.
Permanente expositie in onze toon-
zalen van vele modellen Gelderse
kussen- en rankenkasten

Smellink — Oldenzaal

Natuursteenbedrijf Onclin

Schuttersveldstr. 10, Tel. 05410/4743, Oldenzaal
Specialiteit in Openhaarden, Hallen,
Vensterbanken, Grafwerken etcetera.

**de zaak met meer
dan 150 toonkamers**

ERRES PHILIPS
TELEVISIE
Ben Lansink Oldenzaal
Grotestr. 20 Tel. 2981

KIP	KIP	KIP
regelt Uw schade	deukt Uw auto uit	spuut Uw auto

AUTOSPUITBEDR./UITDEUKINR.
Esstraat 6 — Tel. 2251 — Oldenzaal

voor keukens

Oldenzaalse Bouwmaterialen-
handel N.V.

BRÖCKING'S GROOTHANDEL

Richt van scheermes tot scheerstoel uw
kapsalon in. ➔ Eekboerplein 4, Oldenzaal

Antoon Hutten VOOR DE LOOP EN DE SLOOP

Van Opel, Ford en VW
alle onderdelen

Denekamperstr. 9, Tel. 2863
Sloperij Ootmarsumsestraat

DIVERSE PLAATSSEN

COOP. ZUIVELFABRIEK
De Eendracht
ROSSUM

Het beste adres voor alle zuivelprodukten

**Speciale
reparatie-afdeling
Antieke Uurwerken.**

TH. BUDDE

JUWELIER-ANTIQUAIR
OOTMARSUM
Marktstr. 10 — Tel. 05419/261

DENKT BIJ HET OPLOSSEN
VAN UW PROBLEMEN

**RUIMTEVERWARMING
OOK AAN AARDGAS**

Gem. Energiebedr. Rijssen

Twentsche Almanak

verkrijgbaar in de boekhandel

Wiesheed

Aower laand en grond
kan oe ruuter en peerd hengaon
mer metnemmen könt ze 't nich.

Autobus-
onderneming
Oldenzaal

Lijndiensten

Oldenzaal - Denekamp - Grens - Nordhorn

Moderne touringcars

Uitgebreid reizenprogramma

In de zomermaanden elke dag tochten in Overijssel
en het Duitse grensgebied

KLEINE LEKTION ÜBER WESTFÄLISCHEN HUMOR

De historische betrekkingen tussen Twente en Westfalen hebben eertijds niet alleen onze streektaal beïnvloed (de zogenaamde 'Westfaalse expansie'), maar stellig ook hun uitwerking gehad op de Twentse volksziel. Tenminste: de humor van onze 'naobers oaver 'n paol' vindt ook in onze harten gemakkelijk weerklank.

Nu kan men stellen, dat humor iets algemeen menselijks is en derhalve aan geen plaats ter wereld is gebonden.

De samensteller van een klein-maar-fijn geschrift over Westfaalse humor, Rainer Schepper, merkt echter op, dat bij vertaling in het Hoogduits de plasticiteit en de kleurigheid van de gegeven voorbeelden sterk vermindert. Ja, dikwijls van hun eigenlijke humor worden beroofd; zij zijn plotseeling bleek en armoedig in hun uitwerking.

Er is dus een humor, die alleen in de streektaal leven kan. En men moet vervolgens die streektaal verstaan om door de fijne omgangen in het gemoed te kunnen worden aangeroerd.

„Das wiederum macht deutlich, das wir mit dem Swinden der platdeutschen Sprache den Verlust einer in ihrer Art unersetzlichen Reichtums an seelischen Substanzen verlustig gehen müssen.“

De Westfaalse dialekt-spreker zet zich, evenals de Twent, instinctmatig af tegen het extreme en ongewone. Het merkwaardige daarbij is, dat hij daaraan lucht geeft door de zaken 'in het tegendeel te overdrijven'.

Zo werd het bekende Duitse gezegde 'Alles mit Mas' door de Westfaalse humor opgenomen en gecompleteerd tot: 'Alles met maot, ook wanneer men oawerdrijf.'

Een terugname dus van de overdrijving: 'ik weet dat je overdrijft, dat je de grenzen overschrijdt, je maakt me niks wijs, maar ik sta het je toe. Echter: vergeet ook in je overdrijving niet volledig de maat!'

Deze houding tegenover het extreme leidt soms tot 'ónderdrijving'. Wanneer bijvoorbeeld de oude oom Peter in een roman van Augustin Wibbelt ('de Naolaotenschop'), de voorbeeldig verzorgde tuin van zijn buurman bezichtigt, waarin alles volop in bloei staat en geen stukje onkruid is te zien, antwoordt hij terughoudend: 'Kan men niks van zeggen'. Namelijk: niets negatiefs.

Soms echter valt aan een lofuiting niet te ontkomen. In de hof van een boer stonden de bonen bijzonder goed, beter als in de overige tuinen van de buurtschap. De bekentenis van een nabijwonende boer luidde deze keer niet: 'Kan men niks van zeggen', maar hij sprak, en wel vol bewondering: 'Dat zint ja onwiese bonen.'

'Onwies' betekent in Westfalen evenals in Twente 'verrukt', niet helemaal in orde. 'Onwiese bonen' is hier hoogste lofprijzing, doch op paradoxale wijze.

Een laatste voorbeeld uit het hier besproken boekje van Rainer Schepper:

Een dorpsschool in het Münsterland kreeg een hoofd, dat zich zijn nieuwe werkkring zelf had uitverkoren. Het was een ongenietlijk man, die niets liever deed dan pochen ofwel ongegrond pralen.

Het dorp zat er mee in z'n maag. Niemand schatte hem hoog, hij stond volledig geïsoleerd, men wist niets met hem aan te vangen en was hem het liefst weer kwijt.

De dorpsgenoten drukten dat zeer vriendelijk uit en zeiden: 'Wiej zint er fien met'.

Dat betekende niet slechts: we zitten fijn met hem in 't schip, maar: we weten precies waar we met hem aan toe zijn.

Een fijn boekje, dat ook de Twent tot het hart spreekt.

VERLAG REGENSBURG MÜNSTER, 72 p.

AOBEND-KLOCKEN

„Denken Sie sich, es ist über mich mit meinen Siebzig wieder ein raptus poeticus gekommen“; — stel je voor: met mijn zeventig jaren heeft de dichterlijke bevlieging me wederom te pakken.

Aldus de Westfaalse streektaal-dichter pastoor Augustin Wibbelt in zijn brief van 22 okt. 1932 aan zijn vriend en letterkundig adviseur Erich Nörrenberg, die destijds de 1ste druk van 'Aobend-Klocken' voorbereidde.

Een door Rainer Schepper verzorgde heruitgave van deze late verzen — ruim honderd in getal — zag dezer dagen het licht bij Verlag Regensburg te Münster. Poëzie boordevol van warmte en diepe liefde tot natuur en landschap, tot regio en streektaal, tot mens en God.

Waardevol is de toevoeging van de uitgebreide gedachtenwisseling tussen Wibbelt en Nörrenberg, die aan de eerste uitgave van 'Aobend-Klocken' vooraf ging.

De gedichten van Wibbelt laten zich óók door een Twent in de 'münsterländischer Mundart' vrij goed lezen. Bovendien is een woordenlijst toegevoegd met meer dan driehonderd betekenis-verklaringen.

A. WIBBELT/AOBEND-KLOCKEN, 232 p

**Westfaalse uitgaven verkrijgbaar
bij: Boekhandel Witkam**

DE KLOMP 22

TEL. 05420-12773

ENSCHEDE

GENTLEROY VOOR VRIJETIJD- KLEDING

KONINKLIJKE TEXTIELFABRIEKEN
GEBR. VAN HECK N.V. ENSCHEDE.

JORZOLINO

KONINKLIJKE TEXTIELFABRIEKEN
JORDAAN - TER WEEME N.V. HAAKSBERGEN

ERICA-SERVICE

Doe het zelf en maak van uw tuin een LUSTHOF. Kosteloos maakt ERICA voor U een grondplan. *Vraagt inlichtingen.*

VéGé

voor ^U_W levensmiddelen

guller met zegels.. guller met guldens

Op VéGé-artikelen steeds
10 0/0 kort. in geldzegels

Coop. Landbouwvereniging
— West-Twente —

met vestigingen te
MARKELO en GOOR

Mengvoeders onder C.L.O.-
contrôle, Meststoffen, Brand-
stoffen, Bestrijdingsmiddelen.

Hannink

Timmerfabriek NV

Hengelo (O.) — Tel. 13701

Levering van:

kozijnen, ramen, deuren, trappen
enz. voor utiliteits- en woningbouw

TIENDE JAARGANG TWENTSE
POST [TIEN JAAR DOKUMEN-
TATIE OVER TWENTELAND].

VOLKSWAGEN

Onderhoud · Service · Verkoop

AUTO-
BEDRIJF

HUISKES NV

Deldenerstr. 134

Hengelo

SPAR

C.L.V. LANDBOUWERSBELANG

Haaksbergen

C.L.O.-mengvoeders

Ruwvoeders

Brandstoffen

Wij verzorgen:

een avond vullend

kleurenfilm-programma

over Twente

FOTOPRINS, Tuindorpstr. 28, Hengelo

Voor al uw
elektrische installaties
op elk gebied

**N.V. Electro
Techn. Bureau**
v/h Sterckel

KOEKOEKSWEG 49, HENGELO

Makelaarskantoor
ROTTINK N.V.

Deldenerstraat 36-38, Telefoon 13041, Hengelo (O.)

VASTE GOEDEREN

♦ ASSURANTIËN

♦ HYPOTHEKEN